

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו בסעודה שלישית פרשת יתרו תשפ"ב לפ"ק

בעיר פאלם ספרינגס

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רע"ד

מקדשו על הר המוריה ולא על הר סיני, כי מקום שהאדם פושט צוארו לזבוח לפני ה', חביבה לו יותר ממקום שבו נתונה התורה ע"כ.

ובאמת מקורו טהור בגמרא (שבת לא:): רבי סימון ורבי אלעזר הוו יתבי, חליף ואזיל רבי יעקב בר אחא. אמר ליה חד לחבריה ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא, אמר לו איך ניקו מקמיה דגבר בר אוריין הוא. אמר ליה אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא, ואמרת לי את בר אוריין הוא [כלומר אתה מיעטת בשבחון וכו']. דאמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר (דברים י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו', וכתוב (איוב כח-כח) ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' [יחידה היא היראה בעולם] ע"כ.

אבל באמת יש עוד טעם במה שבחר ה' בהר המוריה יותר מהר סיני, דאיתא במדרש (הובא בילקוט ראובני בפרשתנו אות נ) דבשעת קבלת התורה נעקר הר המוריה ובא למדבר, כדי שתנתן התורה על מקום המעולה הזה ע"כ. ואם כן הר המוריה עדיפא מהר סיני, כי תרווייהו אית ביה, שעקד אברהם עליו את יצחק בנו, וגם ניתנה עליו התורה, לא כן הר סיני שאין לה רק מעלה אחת שניתנה עליו תורה.

ויוצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה, ויתיצבו בתחתית ההר (יט-יז). בגמרא (שבת פח.) מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם ע"כ. ובתוספות (ד"ה כפה) הקשו הא הקדימו נעשה לנשמע, ולא יזוה צורך הוצרכו לכפיה ע"ש.

ויהי קול השופר הולך וחזק מאד, משה ידבר והאלקים יענו בקול (יט-יט). וברש"י כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקב"ה מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע ע"כ. ויש להבין דלפי זה הוי ליה למימר בלשון עבר, משה דבר' והאלקים 'ענהו' בקול. – וברש"י (יט-יג) שהשופר היה של אילו של יצחק (פרקי דרבי אליעזר ל). וצריך ביאור למה נבחר השופר למתן תורה שתהיה מאילו של יצחק.

ונראה דהנה יסופר על הגה"ק בעל דברי חיים זצ"ל, שפעם ביקר אצלו גאון גדול בתורה, ובנתיים הגיע לבקרו גם הרה"ק בעל צמח צדיק זצ"ל, והפסיק ויצא לקראתו לקבל פניו. וכאשר העירו אותו אחר כך שיתכן שהיה בזה פחיתות הכבוד לאותו גדול. אמר, הקב"ה היה לו בעולמו שני הרים חשובים, הר סיני שניתן עליו התורה, והר המוריה שעליו עקד אברהם את יצחק בנו, ובחר לבנות בית

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ברגשי גיל ושמחה ומתוך שבח והודי' להשי"ת, הננו מגישים מעומקא דליבא, ברכת מזל טבא וגדיא יאה, קדם עטרת ראשנו

~ כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ~

לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הנין למזל טוב

בן לנכדו הרה"ג רבי אברהם ברוך באבאד שליט"א, חתן הרה"ג רבי אהרן ישעי' ראזנער שליט"א

יהא רעווא שיזכה לשובע שמחות ורב תענוג ונחת דקדושה מכל יו"ח מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גוא"צ בב"א.

אברהם, למה צוה בתורתו לשכנו תדרשו, ולא גילה להם מקום מקדשו.

וְנִרְאָה דאיתא במשנה (עבודה זרה מה.) כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודה זרה ע"כ. ובגמרא (שם מו:) דהגם דאין נעבד במחובר דכתיב (דברים יב-ב) אלהיהם אל ההרים, ולא ההרים אלהיהם, מכל מקום לגבוה אסור ע"כ. וכתבו בתוספות (שם מה. ד"ה כל) דבירושלמי (שם ג-ה) פריך דאם כן איך נבנתה המקדש על הר המוריה, ומסיק על פי נביא נבנה ע"כ. ובפני משה פירש שהתיר לו ה' על ידי הנביא ע"כ. אמנם שאר מפרשים פירשו, דהנביא גילה לדוד שהר זה היה שמור מן השמים ולא עבדו עליה עבודה זרה. [וכנראה שהפני משה לא רצה לפרש כן, דהא אמרו 'כל' מקום שאתה מוצא הר דע שיש שם עבודה זרה]. ומעתה אם היה ה' מגלה בתורתו על איזה הר יבנו המקדש, היה בידם של עובדי עבודה זרה לאסור המקום ההוא לגבוה, על ידי שיעבדוהו לעבודה זרה, והיה צריך ה' לבטל את בחירתם שלא יעבדוהו, ואין זה מדרכי ה', על כן העלים הדברים עד בוא הזמן שהיו מוכנים לבנותה, ואז גילה ה' שיבנו אותה על הר המוריה.

*

עוֹד יש לבאר מה שאמרו שעל פי נביא נבנה, דהנה בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן רח, יו"ד סימן רלג) הביא בשם רבו הגה"ק רבי נתן אדלער זצ"ל לבאר איך נבנה בית הבחירה על הר שעבדו עליה עבודה זרה, דאיתא במדרש וירא את המקום מרחוק (בראשית כב-ד), מלמד שמתחלה היה מקום עמק ולא הר, והתפלל אברהם ואמר אין כבודו של מלך לשכון בעמק, ונעשה באותו היום הר, אשר יאמר היום בהר ה' יראה ע"כ. והשתא יש לומר דכל ההרים שהעמידו עליהם עבודה זרה ועבדוהו קודם שהחזיק אברהם בארץ, אותם נאסרו לגבוה, אך הר המוריה שהיה עמק, ולא העמידו עליהם עבודה זרה שם לעבדו, עד אחר שנעשה הר על ידי תפלתו של אברהם, ואז כבר ניתן לו הארץ, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וביאר בזה הכתוב (תהלים קלב-ד) אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב, כי ידע דוד שכל ההרים נאסרו לגבוה, על כן צריך למצוא אותו הר שהיה מקודם מקום ואחר כך נעשה הר, וזהו עד אמצא 'מקום' לה', אותו הר שהיה פעם מקום, ויהיה משכנות לאביר יעקב, שזהו הר המוריה ע"ש. [והארכנו בזה בשמן ראש חלק י"א (פ') ויצא (ט). דזהו אליבא מה שכתוב בלחם

ויש לומר דהא דנעקר הר המוריה במתן תורה לבוא אל הר סיני, היה מתפלתו של אברהם אחר העקידה. דכתיב (בראשית כב-יד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, אשר יאמר היום בהר ה' יראה, וברש"י פירש שהתפלל שעל מקום הזה יבנה הבית המקדש, ה' יראה, ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות, אשר יאמר היום, שיאמרו לימי הדורות עליו בהר זה יראה הקב"ה לעמו ע"כ.

וְאָמַר אברהם שתי פעמים 'יראה', חדא בחיר"ק וחדא בציר"י, כי שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה' (שמות כג-יז), ודרשו בזה חז"ל (חגיגה ב.) יראה יראה [יראה כתיב בחיר"ק, וקרינן יראה בציר"י], כדרך שבא לראות כך בא ליראות ע"כ. וכיון שהתפלל שיבחר ה' מקום הזה אשר שם יבואו לפני ה' לראות וליראות, על כן הזכיר אברהם תחלה ה' יראה, וסיים בהר ה' יראה.

וְנִרְאָה עוד דידועים דברי ההפלא"ה (במקנה קידושין לח.) דיום מתן תורה היה יום בלי לילה, כי קודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום, ואחר קבלת התורה היום הולך אחר הלילה (חולין פג.). ואם כן כשניתנה תורה ביום ו' סיון, הרי הלילה הקודמת היתה שייכת ליום ה' סיון, והלילה שלאחריה לז' סיון, ונשאר היום בלי לילה עכדה"ק. ואא"ז זצ"ל בספרו טיול בפרדס (מהדו"ק ה-ה) פירש בזה הכתוב (דברים ד-לט) 'וידעת היום', קאי על מתן תורה שהיה יום לחוד בלי לילה, 'והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל' וכו', שפתח אז לפנייהם שמים וארץ, וראו כי אנכי ה' אלקיך (רש"י דברים ד-לה) ע"כ. ולכן התפלל אברהם שבזמן נתינת העשרת הדברות, 'אשר יאמר היום', שיאמר ה' ביום מתן תורה, שהוא יום בלי לילה, אז המקום הזה 'בהר ה' יראה', על הר סיני שהוא נקרא 'הר האלקים' (שמות ג-א), יתראה עליו ההר הזה, שתהא נעקר הר הזה לבוא אל הר סיני למתן תורה.

*

וְהִנֵּה רש"י פירש שהתפלל אברהם שיבחר ה' מקום הזה להשרות שכינתו. וביאורו כי בתורה לא נאמרה באיזה מקום יבנו המקדש, אלא 'אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה (דברים יב-ה). ובספרי, תדרשו, דרוש על פי נביא ע"כ. וכאשר ראה אברהם אחר עקידת יצחק, שהזמין לו ה' שם שה לעולה, התפלל שמקום הזה תהא הבית הבחירה לעתיד. אך הא גופא תמיה, כיון שקיבל ה' תפלתו של

וְלִפִּי זה כאשר התחיל דוד לכרות תחת המזבח, היה נמצא כבר שם חלל רב, ממה שנטל הקב"ה מעפרו לבריאת אדם הראשון, שאמרו חז"ל (חגיגה יב.) אדם הראשון בתחלת בריאתו היה מן הארץ עד לרקיע וכו', ומסוף העולם ועד סופו ע"ש. ועל כן הגם ידיע שסומכא דארעא אלפי גרמידי, מכל מקום שם כבר היה ניטל חלק גדול מהאדמה, ובכרייה מועטת הגיע כבר להתהום, (ואתי שפיר אי נימא כפירוש רש"י בסוכה דעובדא של דוד היה בהשיתין של המזבח).

אך יש לומר עוד בזה (ויתיישב גם כן לפירוש רש"י במכות דכריית דוד לא היה תחת המזבח אלא ביסודות הבית המקדש), דהנה אברהם אבינו מצא את המקום ההוא שהיה עמק, והתפלל שיהיה במקום הזה הר, וממנה נתהוה הר המוריה. והנה בודאי לא ירד עפר מן השמים להתהוות שם הר, אלא שהאדמה שתחתיה הרים והגביה עצמה להיות ממנה הר. ואם כן תחת הר המוריה נתהוה חלל רב מהאדמה שניטל מתחתיה להתהוות ההר. ועל כן הסומכא דארעא שתחתיה פחותה מאלפי גרמידי, ועל כן בשעה שכרה השיתין, בכרייה מועטת הגיע לפתיחת התהום, ובעא למשטפא עלמא.

*

ונחזור לעניינינו שה' עקר את הר המוריה ממקומה והביאה להר סיני ליתן התורה גם עליה. וענינו הוא, כי עיקר קבלת התורה היא, לקבל אותה לקיימה במסירת נפש, ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, שגם בשעה שיש לו לאדם קישוים בקיום דברי ה', לא ימנע מלקיים מאמר ה', וכמו שאברהם אבינו ויתר על בנו יחידו לקיים ציווי ה', יצחק ויתר על חיי נפשו למוסרו על ציווי ה'.

וידועים הם דברי החתם סופר (שו"ת או"ח סימן רח) כי אברהם וגם יצחק בנו חכמים גדולים היו, והם ידעו והשכילו שאי אפשר בשום אופן בעולם כלל וכלל שירצה השי"ת בקרבן האדם, שאילו לא השכילו כן, כבר היה אברהם מקריב ישמעאל בנו או אפילו יצחק, אלא שזה אי אפשר בשום אופן בעולם. ובכל זה אברהם אבינו ע"ה בתום לבבו לא הרהר כלל אחר דברי השי"ת, ואין מן התימה כל כך על אברהם שלא הרהר בדבר ציווי שהיה נגד השכלתו בסוד הקרבנות, אחרי כי שמע מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו, ומה לעשות כי פי ה' דיבר. אך התימה הגדולה והנפלאה על יצחק, שגם הוא הבין שדבר זה אי אפשר בשום אופן בעולם שירצה הקב"ה להקריב אדם, ולא

משנה (ה' איסורי מזבח ד-ו) דגמרא דידן סבירא להו דגם לגבוה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו]. ומעתה גם זה נרמז במאמרם 'שעל פי נביא נבנה', היינו שעצם ההר נבנה על ידי נביא, כי אברהם נביא הוא (בראשית כ-ז), ולא רק הבנין נבנה על ידי נביא, אלא גם עצם ההר נברא על ידי נביא, וממילא מעיקרא לא נאסר.

*

ובמה שאמרו כי מתחלה היה הר המוריה עמק, ובתפלתו של אברהם נעשה הר, היה נראה לבאר מאמרם (סוכה נג.) בשעה שכרה דוד שיתין (ברש"י מט.) חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכין. וברש"י (מכות יא.) יסודות של בית המקדש) קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא וכו', כתב שם אחספא ושדי לתהומא, ונחית תהומא שיתסר אלפי גרמידי. כי חזי דנחית טובא, אמר כמה דמידלי טפי מירטב עלמא [כמה שהתהום גבוה וסמוך לארץ מתלחלח העולם, והארץ מצמחת פירותיה], אמר חמש עשרה מעלות [חמשה עשר מזמורים של שיר המעלות], ואסקיה חמיסר אלפי גרמידי, ואוקמיה באלפי גרמידי. אמר עולא שמע מינה סומכא דארעא [עובי הארץ עד התהום] אלפי גרמידי ע"כ. ויש להבין וכי לא ידע דוד שיעור סמכא דארעא, הלא סוד ה' ליראיו, ואיך טעה לחפור עד התהום, שיש בו סכנה למשטפא עלמא.

ונראה דהנה מצינו בבריאת האדם שאמר הכתוב, ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה, וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה (בראשית ב-ו), וברש"י שהעלה את התהום והשקה את העננים לשרות העפר ונברא האדם, כגבל זה שנותן מים ואחר כך לש את העיסה, אף כאן והשקה ואחר כך וייצר (ב"ר יד-א). עפר מן האדמה, נטל עפרו ממקום שנאמר בו מזבח אדמה תעשה לי (שמות כ-כא), אמר, הלואי תהא לו אדמה כפרה ויוכל לעמוד (שם יד-ח) ע"כ. וכן הוא בירושלמי (נזיר ז-ד).

ועל פי זה חידש בצפנת פענח (בראשית ב-ז) שהחלל הנוצר באדמה תחת מקום המזבח שנלקח לבריאת אדם הראשון, הוא הוא החלל של השיתין תחת המזבח. שאמרו (סוכה מט.) שיתין מששת ימי בראשית נבראו, דכתיב (בראשית א-א) בראשית, אל תקרי בראשית אלא ברא שית ע"ש. ומעתה כיון דבריאת אדם הראשון היה ביום שישי, אם כן השיתין שנוצרו מהחלל של בריאת האדם, ביום השישי נבראו. ולכן נקראו בשם 'שיתין', כי המה נבראו ביום השישי מששת ימים בראשית.

שמע הציווי מפי הקב"ה, מכל מקום האמין בדברי אברהם דבר שהיה נגד שכלו ודעתו.

היוצא לנו מזה, כי אברהם אבינו ע"ה בדבר זה היה דוגמת אמונת תורה שבכתב, היינו מה ששמע מפי הקב"ה בעצמו. ויצחק מסר נפשו על התורה שבעל פה, היינו מה ששמע מפי אברהם אבינו ע"ה. לכן אנו מתפללים ועקדת יצחק תזכור 'לזרעו', המחזיקים מעשיו בידם ומאמינים לתורה שבעל פה ותקנת חכמים מבלי להרהר אחר דבריהם, אבל מי שאינו בכל זה, אין לו חלק בתפלה זו ודפח"ח וש"י. (ונכפלו דברים אלו בהקדמת שו"ת יו"ד).

ולכן הביא ה' את הר המוריה ליתן עליה התורה, להורות לבני ישראל שלא די במה שיקבלו את דברי התורה הנאמרת מפי ה' במסירת נפש, אלא ילמדו מיצחק, שגם על מה ששמע רק מחכמי ישראל, אביו אברהם, היה מוכן למסור נפשו עליה, ובאופן כזה מוטל עלינו לקבל התורה.

ומעתה יש לומר כי בני ישראל הגם שהיו מוכנים לקבלת התורה, ענו ואמרו רק 'כל אשר דבר ה' נעשה' (יט-ח), והיינו מה שישמעו מפי ה', אבל כעת אשר ראו שנעקר הר המוריה ליתן עליה התורה, להורות להם שצריכין להיות מוכנים למסור נפשם על התורה, ולא רק על דברי ה' עצמם, אלא גם על דברי חכמי ישראל כמו שעשה יצחק, נסוגו אחור ולא היו מוכנים לזה, ועל כן הוצרך לכפות עליהם ההר, בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם בך יאמינו לעולם (יט-ט), וברש"י גם בנביאים הבאים אחריו.

*

והנה בפשוטו היה נראה שכאשר בא הר המוריה, שכן ההר על ראש הר סיני, והיה הר המוריה למעלה והר סיני למטה. אבל לפי זה צריך ביאור מה שאמר הכתוב וירד ה' על הר

סיני אל ראש ההר (יט-כ), הלא ראש ההר היה הר המוריה. (ועיין בגמרא (מנחות כו:) דאיכא מאן דאמר דהיכי דכתיב 'על', היינו על ממש). אמנם יש לומר על פי מה דאיתא באור החיים הק' (יט-כ) דכשהתחיל ה' להוריד שכינתו, רעש הר סיני ועלה לקראתו כעבד רץ לפני רבו, והגם היותו דומם נעשה כבעל חי, ועלה קודם שיגיע עדיו ע"כ. ואם כן יש לומר דבאותו זמן שהגביה עצמו הר סיני ממקומו למעלה, נעקר הר המוריה ושכן על הארץ, ושוב ירד עליה הר סיני, ושוב וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר. ומעתה מובן ההמשך, ויתיצבו בתחתית ההר, כי ההר בתחתיתו היה שם הר המוריה, ומזה בא להם יראה ופחד לקבל על עצמם מסירת נפש, לא רק על דברי ה' אלא גם על דברי חכמי ישראל כמו שעשה יצחק בעקידתו, ולזה הוצרך לכפותם, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית, לקבל דברי ה' וחכמיו במסירת נפש, כמו שמורה הר המוריה.

*

ודבר זה הראה להם ה' בקול השופר של אילו של יצחק, ללמד אותם שימסרו נפשם לא רק על מה שהם שומעים מה', אלא גם על מה שישמעו ממושה, ומהנביאים וחכמי ישראל בכל הדורות, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. וכיון שביצחק היה תלוי אז עדיין כל נפשות ישראל בתוכו, ניתן בזה כח לכל ישראל לשמור ולעשות כן. ועל זה אמר הכתוב, 'יהי קול השופר חזק מאד', הקול שנשמע לישראל מהשופר היה בזה לימוד חזק מאד, שה' השמיע בזה לבני ישראל, אשר 'משה ידבר', כל מה שמושה ידבר אליהם בעתיד, יכירו וידעו כי 'ה' יענהו בקול', אותו קול הוא ציווי ה', שחכמי ישראל משיגין דעת עליון לכיון תמיד לאמיתתה של תורה, ולהטות אזנם תמיד לשמוע לדברי חכמים, וגם בך יאמינו לעולם, לרבות כל הנביאים לאחריו, אשר ראה הקב"ה שהצדיקים מועטים ועמד ושתלן בכל דור.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' מרדכי אהרן מענצער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' משה מרדכי קרעמער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב	מוה"ר ר' שלמה זלמן פישער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' פנחס רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' ישראל שטערן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב
--	---	--	---	---